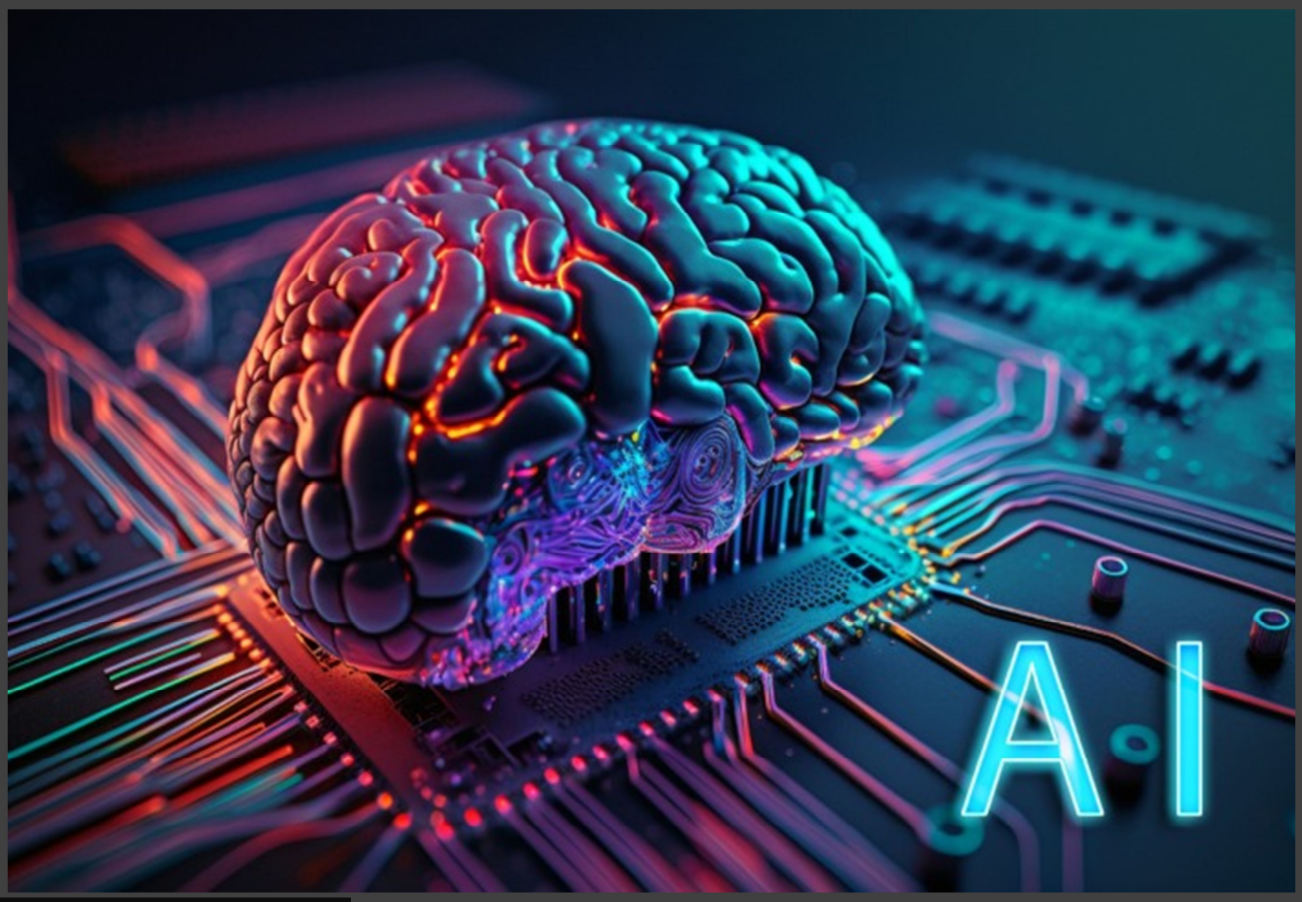

AJAB!

Seenaa Barreessaa

Baraataan Amajjii Gammadoo Daaluu:- Arsii lixaa, aanaa Nagellee Arsii magaalaa Nagellee Arsiitti, abbaa isaa obbo Gammadoo Daaluu fi haadha isaa aadde Burtukaan Umaar irraa Amajjii 27, 1996 A.L.I tti dhalate. Amajjiin barnoota isaa sadarkaa tokkooffaa mana barumsaa nageelle arsii lakkoofsaa 1ttii kan xumuree yommuu ta'u, qormaata kutaa 8ffaa(ministry) qabxii 99.99% galmessisuun golaabe. Barnoota isaa sadarkaa 2ffaa Mana Barumsaa Bultii Addaa Misooma Oromiyaa Dameelee Adamaafi Bishooftuutti xumuraate. Dabaalatanis qormaata seensaa yuunivarsiiti qabxii 566/700 fiduudhaan yuunivarsiiti finfinneeti barataa woggaa jalqabaati.Barreessaa fi Baraatan kun kanaandura kitaaba Kana Baraa fi Oro Zodiac jedhu barreessee uummataaf gumaachuun isaa ni yaadatama.

amejigemedo79@gmail.com

0935011091

DHANGAA BEEKUMSAA

AJAB!

BARREESSAA:- AMAJJII GAMMADOO DAALUU

DHANGAA WANTOOTA AJAA'IBSIISOO, SAAYINSII, SEENAA, BINEENSOTA FI KKF IRRAA ARGATAAN

MAXXANSAA 1FFAA... KITAABOTA KANA BARAA FI ORO ZODIAC HORDOFUUN

AJAB!

BARREESSAA:- AMAJJII GAMMADOO

GARGAARAA:- YAMAN ALII &

BILISUMMAA BONSAA

GULAALTOTA:- NAA'OL GAMMACHUU

DIZAAYNARA:- AZIZA NABI

©MIRGI MAXXANSAA ISAA SEERAAN KAN EEGGAMEDHA.

EYYAMA BARREESSAAN ALA KITAABA KANA MAXXANSUUNIS TA'E BAAY'ISUUN SEERAAN KAN DHOORKAMEDHA.

NAGELLE ARSI,OROMIYAA

‘’Kitaaba kana dubbisee bay’een jaaladhe.Waan hawaa kana dhagahuus ta’e dubbisuu baay’een jaaladha. Saayinsii hamaatu keessa jira. Dhugumaa bay’een jalaadhee. ‘’

Baraata:- Fiixaa Alaamayyoo (Baraata Yuunivarsitii Finfinne)

“Dhugaa fi jabina hawaasni tokko qabu keessaa wanti jabaan, akkaataa kalaqa isaatiin addunyaa tanarra of jiraachisuu danda’udha.Uumama kanatti hiika kennuun mataan isaa qaroomina gaafata. Argannoowwan ummanni Oromoo qaroominaan of dhangi’e,umamaaf hiika laateeti. Amajjii Gammadoo hog-barruu kana keessatti kana dhugaa nuufbahe. Jabaa keenya haa

Baraattuu:- Zabiibaa Abdulhakim

(Baraattuu Kutaa 12ffaa Mana Barumsaa Abenezeer)

“Kitaaba kana dubbiseera. Dhaloota kanaaf gumaacha guddaa qaba. Akka dhaloonni waan xixiqqaa argee hin dhaabbanne, akka baldhisee yaadu, akka gara hawaa fi ruudaa imalee waan haaraafi fooyya’aa ta’e argu dhaamaaf. Namuu haa dubbisun jedha. Kitaabni kun hawaa akkasumaas addunyaa kana bifa salphaa ta’een na daawwachiiseera. Osoo namuu dubbisee natti tola “

Baraattuu:- Nafyaad Namena (Baraattuu kutaa 10ffaa)

Contents

Felix B. Carter 7
Seenaa ‘Du’a Gurraachaa’ fi Alexander Yersinia 9
Walt Disney 11
..... 16
Oprah Winfrey 16
Angelina Jolie 20
Dhangaa Oonnachisoo 25
Mucaa Dargaggeessa Hiyyeessaa fi Saree 25
Kolfi Qoricha Irra Caaluudha 26
Dadhabina moo Cimina? 28
Waraana: Seenaa Jaalala Dhugaa Bareedaa 30
JECHOOTA HAYYOOTA OROMOO 33
ONNACHIIFTUU 35
HOLQA (BOOLLA) GURRAACHA 37
..... 41
Oromo 41
Aadaa Oromoo 42
Afaan Oromoo 43
Seenaa Ummata Oromoo 47
BOHAARTII SAMMUU 48
KOTTAA KOLFAA 53

Seensaa

Ummatni Kuush Dh.K.D. naannoo bara 4000 baha Afrikaa hanga Galaana Diimaatti, Kaaba Afrikaa Morookoodhaa hanga biyyoota Atilaantikiitti, Arabiyaarraa hanga Mesoppotaamiyaa, Awurooppaafi Giddugala Eeshiyaa akka turan ni himama.

- Akka hayyoota adda addaattiummatni Kuush akka waliigalaatti seenaa waggoota 8000, 15,000, fi12,000-14,000 qabujedhama. AfaanKuush dameewwanadda addaattiqoodamuukanjalqabe Dh.K.D. bara 5000 irraa eegaleeti. UmmatniOromoo immoo Dh.K.D. bara 3500-2000 irraa eegalee aadaafiafaanofiisaa horatee akka ummata tokkoottibeekamuujalqabe.

- Afaan Oromoo immoo loogota akka Maccaa, Tuulamaa, Arsii, Gujii, Booranaa, Ituu fiHumbaana, Kamisee, Raayyaafi Karrayyuu of jalatti hammata.

- Anis Kanarra kaa'uudhanPDF' xiqqoo kitaabile wabii,Internet akkasumas bekumsa waliigala qabuuirra ka'udhaandhaalota dheebuugama og-barruubarrefama qabuuf mojuliixiqqoo kana barresse dhiyessera. Kuniimmoo gocha hunda keenya irraa egamuu ta'uuqabaa, carraa kanaanis worrota cinaa koo dhabatanifis akkasumas jechoota ingiliffa gara afaan oromoo hiikuutina gargartan hundaaf galatooma jechuun barbada.

- Kitaabni kun kutaa kan gargar qoodamedha. Anis kutaa kanneen keessattiwantoota ajaa’ibsiisoo, saayinsii, seenaa, bineensota fi kkf qopheesseera.

- Carraa kananis dubbisa jechaa worrota dheebuubekumsaa waligala qabaniif akka" SHARE" gotaan isin affera.Anis baraatadha waanta'ef dogogoraa jechota,baroota akkasumas looga afaanii jiranif dhifamaa isin gafadha.....

GALATA

Duraan dursee waaqayyo asiin na gahee fi barruu kanas akkan xumuru kan na godheef galanni haa ta'u. itti aansuun immo Worrota naa cinaa dhabachuun yadaa,jajjabina akkasumas abdii naaf kennanhundaaf galatooma jechuunbarbada dabalataanis Barsiisota koo maraangalatooma jechuunbarbada.

Dabalatanis Dhalata Biyya india kanta'e Divyash Sharma kan karaa telegramiin walbaree galatefachuun barbadaa sabaabni isaas kitabilee ingiliffa PDF 'dhaan karaa telegiramiin naaf erguun na gargaraa ture.

ODDEFFANNOO DABALATAAF:-

- Bilbiila :- 0935011091 ykn 0935253006
- Karaa Toora Telegiramii:- @weirdo_jr
- Facebookii:- Ameji Gemedo
- E - MAIL:- amejigemedo79@gmail.com
- Instagram:- @amejigemedo7

Felix B. Carter.

- Namoota ani ogummaa isaaniin dinqisiifadhuufi yaadniisaan keessaa burqu kan ajab na jechisiisu keessaa Felix B. Carter nama biyya Iskootilaand (Schotland) isicha kitaabota 89 umriiisaa 36 keessatti barreesse qabadhee dhufeera.

- Felix umrii ijoollummaa isaa waggaa 15niin dura mucaa abaaramaa, kan maatiif hin ajajamne, yeroo hunda bakka badii kan ooluufi barnootattis baay'ee dadhaabaa kan turedha. Mana barumsaa itti baratu keessaa namni sadarkaadhaan isaa gad ta'e hin jiru. Maatiin isaa warra sooressa jedhamanii biyyattiitti maqaa guddaa qabu. Daldala warqiin kan beekamannharmeen Felix qabeenya hedduu Kuufachuun jireenya gaarii jiraatu. Boris maqaa haadha Felix yoo tahu Carter maqaa abbaa isaati. Felix Boris Carter.

- Carter mana kitaabaa guddaa sadarkaa biyyaatti dorgomaa ta'e hundeessuun dubbiftoota hedduu horachuun sammuu nama kumaatamaa dammaqseera. Galiin kanarraa argatus guyyaatti Yuuroo kuma dhibba lama ta'a jedhama.

- Felix hanga kutaa 6 gahutti hagas mara nama sammuun sirrii hin fakkaatu. Godhiin dhiisii yoo tahu dhiisiin immoo godhiidha

isaaf. Firaa fi hiriyaan hunduu yoo gorsan gurra ittiisaan dhagahu hin qabu. Felix jechuun afaan Iskootishiiti, Oromiffaattis Rakkisaa jechuudha.

- Badee hin badne isicha "Yaanni galgala dhufa, humni ganama dhuma" jedhantu ta'e!. Felix Yadaa galfii horachuu egalee. Kitaabota mana kuusaa abbaa isaa keessa jirus dubbisuu amaleeffate.
  Keessumaa kitaabni Marklin Verd kan "Wak Dod" yookiin WalBarra jedhu Felix'n ijaare.

- Kitaabichi ogummaa guddaan kan barreeffame yoo ta'u Marklinfi Felix wal barsiisee hiriyoota isaan taasise. Felix yaada Marklin guutummaa guututti yommuu amanunama qajeelaa ta'uu danda'e. Argitee! kan eenyuyyuu jijjiiruu dadhabee itti dhiise kitaabni tokko salphaatti jijjiiruusaa. Akkuma kitaaba Marklin dubbisee xumureen baatii tokko keessatti kitaaba "Istlai Magke Parusie" yookiin Gaaddidduu Kooti jechuun barreessee maxxansiisuun gabaarra oolchee beekamtii guddaa gonfate.

- Kitaabni isaas doolaara Ameerikaa miliyoonaa 1.7n gurguramee wanta ajaa'ibaa jedhame. Dubbistoota hedduus argachuun jaalatamummaa olaanaa argate. Baruma walfakkaatu keessa kitaabota Falaasamaa, Asoosamaa, Walaloowwaniifi waan kana fakkaatan13 barreessee maxxansuun gatii gaariin gurgurate.

- Maarree kitaabota isaa isa tokko siif qooduufin jira. "Will you walk with me?" yookiin Na waliin deemuu feetaa kan jedhu.Felix jechuun afaan Iskootishiiti, Oromiffaattis Rakkisaa jechuudha. Badee hin badne isicha "Yaanni galgala dhufa, humni ganama dhuma" jedhantu ta'e!

- Barnootasaatti barataa cimaa ta'uun waggaatti badhaasa sadi argate. Dargaggoota yeroo gabaabaatti jijjiiraman jedhamuun akka biyyittiitti badhaasa guddaa fudhate. Bifuma wal fakkaatuun waa'ee seenaa isaa isa darbee sana barreessee kitaabolee 4 maxxansiise. Maarree kitaabota isaa isa tokko siif qooduufin jira. "Will you walk with me?" yookiin Na waliin deemuu feetaa kan jedhu. Elaamee firaakoo akkesituu fi fakkeesituun booda holaatti.

Seenaa ‘Du’a Gurraachaa’ fi Alexander Yersinia

- Dhuma jaarraa19ffaa dura dhukkubni Black death (du’a gurraacha) jedhamuun beekamu namoota ardii Awurooppaa, Eeshiyaaa fi Afrikaa jiraatan hedduu fixaa ture. Seenaa keessaatti yeroo garaa garaa weerarri dhukkuboota garaa garaa kanneen akka:- Black Death,Spanish Flue,HIV/AIDS, Ebola,Covid-19? fi kkf kanneen namoota mudataa turan ta’us, keessumaa Dhukkubni Black death jedhamu namoota hedduu fixuun hanga ammaatti sadarkaa 1ffaa irratti argama.

- Dhukkubni Black death jedhamu kun kan yeroo gara garaatti deddeebi'e addunyaa miidhaa ture(pandemic) ta'us, Keessumaa jaarraa14ffaa(1346-1353)tti hedduminaan ardii Awurooppaatti babal'atee, baayyina namoota Awurooppaa bara sana turan keessaa dhibbeentaa60 (60%)akka dhuman taasise.Kunis namoota miliyoona 50tti tilmaamama. Waliigala namootni addunyaa dhukkuba kanaan dhuman naannoo miliyoona 475ti tilmaamamu. Namoota dhuukuuba kanaan qabaman keessaa osoo dawaa hin fayyaamin carraan fayyuu isaanii dhibbeentaa 10 hanga 30 qofa. Dhibeentaan70 hanga 90 ni dhumu jechuu dha. Kanaafuu namani dhukkuba kanaan qabame carraan fayyuu isaa baay'ee xiqqoo ture jechuu dha.

- Baayyinaan namootni bara sana turan ka'umsi dhukkuba kanaa akka waaqa biraa sababa cubbuutiin isaaanitti dhufuutti amanu turan. Kanumarraa kan ka'es namootni dhibee kanaan qabaman furmaatni isaan godhan waaqa kadhachuun ture. Kunis waaqni akka isaan fayyisuu fi akkasumas cubbuu isaaniif akka araarama godhu kadhatu jechuu dha. Haa ta'u malee namootni du'a ooluuf kadhataa turan sunniin du'a sana ooluu hin dandeenye ture.

- Haa ta'u malee, dhuma jaarraa 19ffaa (1894)tti namni lammii biyya Faransay ta'e kan Aleksaander Yersiiniyaa (Alexander Yersinia) jedhamu mala saayinsiitiin fayyadamee qorannoo geggeessuun waanti dhibee kana namatti fidu baakteeriyaa(bacteria) ta'uu mirkaneessuu danda'eera. Kanumarraan kan ka'es gosti baakteeriyaa dhukkuba kana namatti fidu kun Yersiniyaa Peeptiis (Yersinia peptis) jedhamee akka waamamu taasifame.

- Akkaataan dhibeen kun ittiin daddarbus tafkii hantuutaatiin ta'uun ishee beekameera. Yeroo ammaa kana dhibeen kun gosa

dhibee baakteeriyaa keessaa kan Bubonic plague jedhamuun beekamuu dha. Saayinsii ammyyaa fayyadamuunis, daawaalee farra baaakteeriyaa ta'an kanneen akka aminoglycoside, tetracycline fi kkf jedhamaniin dhukkuba Bubonic plague jedhamu kana salphaatti yaaluun danda'ameera. Kanaafuu dhibee kanaan namootni miliyoonaan lakkaawwaman dhumanis, yeroo ammaa mala saayinsiitiin du'a, akkasumas badiisa sanyii namaatti dhibeen kun fidu malu oolchuun danda'ameera. Galatni kan namoota akka Alexander Yersinia tiif.

Walt Disney

- Walt Disney (1901 – 1966) oomishaa fiilmii, nama guddaa miidiyaa fi hundeessaa Walt Disney Company ture. Walt Indaastirii miidiyaa fi bashannanaa Jaarraa Digdamaffaa keessatti nama beekamaa ture, fiilmii hedduu hojjechuufis shoora guddaa taphateera. Hojjetoota isaatiin taphattoota kaartuunii beekamoo kanneen akka Miikii Maawusii fi Doonaald Daak uume; maqaan isaas Paarkiiwwan Bashannanaa Diiznii milkaa'aniif itti fayyadamaa ture. Bara jireenya isaa

keessatti badhaasa Oskaar irratti kaadhimamaa 59 galmeessisuun badhaasa 22 injifateera.

- Jireenya Jalqabaa – Walt Disney

- Walt Disney Mudde 5 bara 1901, Chikaagootti dhalate. Warri isaa hidda dhaloota Jarmanii/Ingilizii fi Aayilaandi turan. Bara Dargagummaa isaati Waalt Diiznii fedhii aartii horatee Inistiitiyuutii Kaansas Siitii fi boodarra Inistiitiyuutii Aartii Chikaagootti barnoota fudhate. Barruulee mana barumsichaa kanaaf kaartuunistii ta'e.

- Ameerikaan Waraana Addunyaa Tokkoffaatti yeroo makamtu, Waalt barnoota addaan kutee waraana keessatti galmaa'uuf yaale. Umuriin isaa gadi-anaa ta'uu isaatiin fudhatama dhabe, boodarra garuu Fannoo Diimaa keessatti makamuu kan danda'e yoo ta'u, dhuma bara 1918tti ambulaansii akka oofu gara Faransaayitti ergame.

- Bara 1919tti gara Kaansas City’tti deebi'ee hojiiwwan walduraa duubaan argate,jechuunis naannoo fedhii guddaa qabu – indaastirii fiilmii keessatti hojii argachuu isaatiin dura. Kana boodas Dhaabbata Kansas City Film Ad jedhamu keessatti hojjechaa ture dabalataniis carraa damee animeeshinii haaraa ta'e irratti hojjechuu jalqabuu argate. Waalt dandeettii isaa akka kaartuunistiitti fayyadamee hojii isaa jalqabaa jalqabe.

- Milkaa'inni kaartuunii isaa jalqabaa istuudiyoo mataa isaa Laugh-O-Gram jedhamu akka hundeessu isa dandeessiseera.

Haa ta'u malee, jaalatama kaartuunii isaa dandeettii daldala bu'aa argamsiisu geggeessuu isaatiin wal hin gitu ture. Baasii humna namaa guddaa waan ta'eef dhaabbatichi kufe. Kufaatii isaa jalqabaa booda gara Hooliwuud, Kaalifoorniyaatti kan indaastirii fiilmii Ameerikaa keessatti guddachaa jirutti ce'uuf murteesse. Dandeettiin rakkina mo'uu kun hojii Diiznii keessatti amala sadarkaa isaa eeggate ture.

- “Rakkoon jireenya koo keessatti mudate hundi, rakkinni fi gufuun koo hundi na cimseera... Yeroo ta’u hubachuu dhiisuu dandeessa, garuu ilkaan rukutuun addunyaa kanarraa waan hunda caalu siif ta’uu danda’a.” jechuudhaan waalt dubbataa dabalatanis Waalt akkana jedhaa

- “.... asitti immoo dargaggoonni qormaataa fi waadaa gara fuula duraa mi’eeffachuu danda’u. Diiznii Laandiin yaada, abjuu fi dhugaa cimaa Ameerikaa uume ... addunyaa hundaafis madda gammachuu fi kaka’umsaa ta’a jedhee abdachuun kan of kennedha.”

- Bara 1927tti istuudiyoon Diiznii oomisha milkaa’aa ‘Oswald the Lucky Rabbit, kan Universal Pictures’n raabsame irratti hirmaate. Haa ta’u malee, Universal Pictures mirga ‘Oswald the Lucky Rabbit’ to’achuu isaatiin, Walt milkaa’ina kana irraa bu’aa argachuu hin dandeenye. Dhiyeessii Yuunivarsaal irraa dhiyaate kuffisee ofii isaatiin hojjechuutti deebi'e.

- Mickey_MouseYeroo kanatti ture kan inni tapha kana uume – Mickey Mouse (jalqaba Mortimer Mouse jedhama). Ub Iwerks

Mickey Mouse kan kaase yoo ta'u, Walt ammoo nama tapha kanaaf sagalee kenne.

- Kaartooniin Mickey Mouse kan sagalee qaban baayyee jaallatamuun maqaa fi cimina Disney Productions guddachaa dhufe cimsan. Ogummaan Waalt Diiznii kaartuunii isaaf amala jireenya dhugaa amansiisaa ta'e kennuu ture. Isaanis ogummaadhaan kan fakkeeffamanii fi yaada dhaggeeffattootaa kan qabatanii turan, kunis seenaa nama olkaasu fi amala naamusaa isaa qajeelchaa ta'ee itti fayyadamuu isaatiin ture.

- Bara 1932tti, badhaasa Oskaar isa jalqabaa mata duree Gabaabaa Irra Caalu jedhuun: Kaartuunii halluu sadii 'Daraaraa fi Mukkeen' jedhu argate Akkasumas badhaasa addaa Oskaar Mickey Mouse'f injifate.

- Bara 1933tti sirba beekamaa 'Whose Afraid of the Big Bad Wolf" jedhuun kaartuunii isaa yeroo hunda milkaa'aa ta'e 'The Three Little Pigs (1933) jedhu hojjete.

- Bara 1924tti, Waalt Diiznii pirojektii isaa hanga ammaatti hawwii guddaa qabu jalqabe. Fiilmii dheeraa animeeshinii dheerina guutuu qabu 'Snow White and the Seven Dwarfs' hojjechuu hawwe. Namoonni hedduun kufaatii daldalaa ta'a jedhanii eegaa turan. Garuu, tooftaalee haaraa fiilmii hojjechuu fayyadamuun, oomishni kun gamaaggama ifa ta'een simatame. Fiilmii hojjechuuf gara waggaa sadii itti fudhate – bara 1937tti erga Diiznii maallaqni isaa dhumee booda ba'e. Garuu, fiilmichis simannaa fiilmii bara 1938 milkaa'aa taasise, yeroo

jalqabaaf gadhiifame doolaara miiliyoona 8 argate. Fiilmiin kun gatii oomishaa baayyee ol'aanaa kan qabu ta'us yeroo jalqabaaf hundee oduu durii fiilmii irrattis qabateera. Boodarra Walt Disney qeeqaa sanaaf fiilmii hojjetee hin beeku, kayyoo ummata bal'aaf akka ta'e barreessa ture.

- Diiznii yeroo hunda waan ummanni arguu jaallatu beekuuf dandeettii guddaa qaba ture.

- Milkaa'ina Snow White fi Seven Dwarfs booda, istuudiyoon kun animation milkaa'aa biroo hedduu kan akka 'Pinocchio, 'Peter Pan, 'Bambi fi 'The Wind in the Willows' hojjete.

- Ergaa Ameerikaan bara 1941tti Waraana Addunyaa Lammaffaa keessa erga seentee booda, 'bara warqee animeeshinii kun kan hafe yoo ta'u, istuudiyoon fiilmii ololaa bu'aa hin qabne hojjechuun qabsaa'e. Milkaa'inni Diiznii Laandii, Waalt paarkii biraa Orlaandoo, Filooriidaa keessatti argamu akka ilaalu jajjabeesse. Bara 1965tti paarkiin bashannanaa biraanis karoorfame.

- Waalt Diiznii Mudde 15, 1966 kaansarii sombaatiin du'e. Sabaabnis Umrii isaa guutuu sansalataan tamboo xuuxaa ture.

Oprah Winfrey

- Oprah Winfrey (1954 –) Keessummeessituu sagantaa haasawa dhiibbaa uumuu, barreessituu, tola ooltuu, taphattuu fi nama miidiyaati. Oprah Winfrey jireenya Ameerikaa ammayyaa keessatti gahee olaanaa taphattee jirti, adeemsa aadaa bocuu fi kaayyoowwan bilisaa adda addaa guddisuudhaan. Qophii haasawaafi kitaabota isheetiin dhimmoota dubartoota Ameerikaa mudatan hedduu irratti xiyyeeffattee hojjeeti. Dubartoota gurraachota Ameerikaatif fakkeenya guddaa taatee, gufuulee ijaan hin mul'anne hedduu cabsiteetti.

- “Adventure guddaan ati fudhachuu dandeessu jireenya abjuu keetii jiraachuudhaan.” jeetti
  – Opraa Wiinfrii

- Oprah Winfrey Kosciusko, Mississippi keessatti dhalatte. Warri ishee gaa'ela kan hin qabnee ture. Opraan ijoollummaa isheeti rakkoo guddaa qabdi turte. Hiyyummaa guddaa keessa kan jiraattu si’a ta’u, yeroo baay’ee kiisha boqqolloo mana

barumsaatti itti qoosamu uffachuu qabdi turte. Umurii ishee xiqqaattis miidhaa saalaa irra gahe.

- “Madaa kee gara ogummaatti jijjiiri.”jeetti
  – Opraa Wiinfrii

- Oprah Umurii waggaa 14 irraa kaasee abbaa ishee bira jiraachuuf deemte. Opraan akka jettutti abbaan ishee cimaa ture, garuu yeroo dargaggummaa isheetti isaaf miira ajajamuu diduu keessa turte. Kolleejjii keessa erga baraatee booda gaazexeessummaa fi miidiyaa irratti fedhii hojjeechuu kan qabdu yoo ta'u, hojii ishee jalqabaa buufata TV naannoo sanaa keessatti oduu dhiyeessuu ta'uun argatte.

- Akkaataan miira ishee sagantaa oduu tokkoo dhiyeessuuf gaarii waan hin tureef gara sagantaa marii qopheesuutti jijjiiramte. Erga Opraan aangoo qophii dhiyeessuu qabattee booda, agarsiisni marii kun gara– The Oprah Winfrey Show jedhamutti geddaramee.

- Qophiin Oprah Winfrey sagantaa TV yeroo kamiyyuu caalaa milkaa'aa fi baay'inaan daawwatamu keessaa tokko ta'uu mirkaneessee jira. Gufuulee hawaasummaa fi aadaa hedduu kanneen akka dhimma saala walfakkaataa cabseera. Opraan dubartootaa fi keessumaa dubartoota gurraachota Ameerikaa fakkeenya cimaa taatee itti fufteetti. Bifa qunnamtii miidiyaa walitti dhiyeenyaa himannaa waliinii ta'un isheefi kan addunyaa guutuutti fakkeeffame beeksisuun ishee har’aas Oprah’n akkaa galateefamtuu ishee godheera.

- Waggoota dhiyoo asitti agarsiisni Oprah Winfrey dhimmoota of fooyyessuu, hafuuraa fi of gargaaruu irratti xiyyeeffatee ture. Kan AJAB nama jechisiisuu immoo Nyaanniis dhimma guddaa ta'ee ture sabaaba Opraah yeroo tokko milkaa'inaan ulfaatina qaamaa baay'ee hir'isuu isheeti. Kitaabni nyaataa ishee booda barreeffame kooppii miliyoonaan lakkaa'amun gurgurame.

- Oprah Winfrey kitaabota hafuuraa hedduu beeksisteetti, isaanis gama itti gaafatamummaa jireenya fudhachuu irratti kan xiyyeeffatanidha – bu'uuri kitaabota kunis haala jireenya jijjiiruu osoo hin taane, akkaataa jireenya ilaaltu jijjiiruudha.

- "Umurii kootti wanti ani baradhe, jireenya kootiif itti gaafatamummaa akkan qabu ture. Akkasumas akkuma hafuuraan caalaatti dammaqnuun ofii keenyaaf itti gaafatamummaa akka qabnu, akkaataa ittiin yaadnu fi hojjeennu dhugaa mataa keenya akka uumuus baradhe. Ati haala kee waan hin taaneef, Appaartaayidii, warra kee komachuu hin dandeessu. Ati carraa kee ti. Kana yoo beekte waanuma fedhe gochuu dandeessa." Jeetti oprah winfrey

- Dabalaatanis Dhaabbileen miidiyaa isheen hojjettu Opra dubartoota ofiin of tolchan dureeyyii ta'an keessaa tokko taasiseera. Tarreen dureeyyii idil-addunyaa Foorbis bara 2004 hanga 2006tti Wiinfriin biliyeenara gurraacha addunyaa qofa ta'uu fi seenaa addunyaa keessatti biliyeenara dubartii gurraattii jalqabaa ta'uu tarreessee jira.Bara 2014tti Wiinfriin qabeenya doolaara biiliyoona 2.9 ol qabdi.

- Kilabiin kitaabaa Oprah Winfrey kilaboota kitaabaa addunyaa irratti dhiibbaa guddaa geessisan ta'eera. Gorsi Oprah Winfrey irraa kenname yeroo baayyee kitaabota tarreewwan gurguraman keessaa isa olaanaatti erga. Yaada kennitoonni hedduun Opra Winfrey dhiibbaa guddaa akka qabdu irratti walii galu. Gariin deeggarsi isheen Baaraak Obaamaa filannoo bara 2008 irratti sagalee miliyoona tokko argachuuf akka isa gargaare tilmaamaniiru.

- Vanity Fair waa'ee Oprah Winfrey akkanaa jette:

- “Opraa Wiinfriin tarii Phaaphaasii malee, pirezidaantii yunivarsiitii, nama siyaasaa ykn geggeessaa amantii kamiyyuu caalaa aadaa kana irratti dhiibbaa akka qabdu falmisiisaadha”

- Kana malees Opraah Wiinfriin pirezidaantummaa Doonaald Tiraamp qeeqaa kan turte yoo ta’u, yeroo adda addaatti Dimookiraat ta’uun pirezidaantii ta’uuf dorgomuu akka dandeessu akeekkachiistee turte. Haa ta'u malee, boodarra ilaalcha ishee qulqulleessuun, dorgommiin pirezidaantii ta'uun waan hin oolle ta'uu dubbatti

- “Yeroo hunda waanan gochuu danda’uu fi waanan hin dandeenye beekuudhaan ofitti amanamummaa fi ofitti gafaatamummaa guddaan natti dhaga’ama ture,” jechuun barruu kanaaf himteetti. “Akkasumas waan na hawwatu miti. DNA isaaf ta'u hin qabu.” Jetti.

Angelina Jolie

- Anjeeliinaa Joolii (December 4 June 1975 –) taphattuu, daayreektarri fiilmii,dubartii gargaarsa namoomaa fi addunyaa irratti badhaasa Oskaar injifattedha. Fiilmii “Lara Croft” jedhu keessatti gahee mata duree taphatteen beekkamtii argatte. Waggoota dhiyoo asitti Jooliin gara oomisha fiilmiitti kan cetee yommuu tatuu, daayireektara, barreessaa fi oomishtuu taatee hojjettee jirti. Ijoollee jaha kan qabdu yoo ta'u, isaan keessaa sadii guddifachaa kan fudhatamanidha. UNHCR keessatti Ambaasaaddara Fedhii Gaarii taatee tajaajilti.

- Anjeeliinaan Kaalifoorniyaa magaalaa Los Anjeelees keessatti dhalatte. Warri ishee Jon Voight fi Marcheline Bertrand taphattoota kan turan yoo ta'u, kunis jireenya ishee jalqabaa irratti dhiibbaa guddaa akka qabaatu tasiiseera. Yeroo umuriin ishee waggaa kudha tokkootti Inistiitiyuutii Tiyaatira Lii Istiraasbarg keessatti galmaa'uun oomisha tiyaatira hedduu irratti hirmaatteetti. Leenjiin jalqabaa kun falaasama taphachuu isheef barbaachisaa ture. Barnoonni fi Qaamni guddaan mana barumsaa kanaa yeroo fiilmiin itti hojjetamu gartokkoon turuudha.

- Boodarra Yunivarsiitii Niiw Yoorkitti barnoota fiilmii baratte. Umurii waggaa 16tti yeroodhaaf moodeela ta'uuf yaaltee viidiyoo muuziqaa tokko tokko irratti mul'atteetti. Haa ta'u malee, hojiin kun baa'ees hin kaane. Kan nama ajaa'ibu boodarra irraatti Jooliin tarree 'dubartoota baay'ee babbareedoo addunyaa' jedhamee kessaa seenuu isheeti. Anjeeliinaan ijoollummaa ishee keessatti marsaa laguu rakkisaa qabdi turte.

- Garuu jooliin abbaa ishee Jon Voight waliin hararriiroo rakkisaa qabdi turte. Dhuma umrii dargaggummaa ishee, fi jalqaba waggaa 20tti dhiphina sammuu fi yeroo of miidhuutiinis rakkatteetti. Yeroo of duuba deebitee ilaaltu, akkas akka taate ilaalte akkaana jeetti

- "... Ani guutummaatti of balleessaa ture. Dargaggoonni daldala kana keessa jiran baay'een karaatti dhabuu jedheen yaada. Waan gatii qabu hin beektu. Bakka jirtuus hin beektu. Garuu rawwiin kee hundi isaa dogoggora akka ta'e beekta, sababni isaas jireenyi akka qabatamaan jirutti miti. Waan akka dhugaa qaxxaamuraa tokko tokko keessa jiraachuuti malee."

- Anjeeliinaan intalli guddifachaa ishee jalqabaa dhiphina sammuu fi amala of miidhuu ishee keessaa akka baatu gargaarteef irraa deddeebiin galata galchiti. Jooliin yeroo sanatti intala guddifachaa ishee yeroo argitu faayidaa isheetiif itti gaafatamummaadhaan jiraachuu akka qabdu beekti ..akkanaas jetteetti. "Erga tokko Maadooksiif waadaa gale, lammata of balleessuu akkan hin dandeenye nan beeka ture."

- Yeroo umrii dargaggummaa isheetti, amala ishee yeroo baay'ee garmalee 'dukkanaa'aa fi 'punkish' jedhamee waan ilaalamuuf, hojiin taphachuu ishee dhuguma ka'ee hin beeku.

- Bara 1993tti hojii fiilmii ogummaa ishee kan jalqabde fiilmii saayinsii- 'Cyborg 2' keessatti qooda guddaa jalqabaa isheetiin.Fiilmiiwwan xixiqqoo keessatti gahee waliitti aansee hedduudhaan Jooliin faaruu qeeqxootaa argatte, haa ta'u malee fiilmoonni kun milkaa'ina guddaa hin arganne.

- Bara 1997tti fiilmii 'George Wallace (1997) keessatti ga'umsa agarsiisteen badhaasa Golden Globe jalqabaa argatteetti. Akka Haadha warraa lammaffaa bulchaa kutaa Alaabaamaa – Joorji Waalaas ta'uun taphatteetti .

- Bara 1998tti, fiilmii seenaa jireenyaa waa'ee Gia Carangi, supermodel kan beekkamtii fi milkaa'ina ishee wajjin wal'aansoo qabuuf rakkatte – sababa qoricha sammuu namaa hadoochu qooddachuun yeroo malee AIDS'iin dutte irratti hirmaatte. Jooliin ga'umsa isheetiin faarfamteetti; haa ta'u malee, amala isheen raawwatuun akkasumaas mala taphachuu fi haala gahee isheen taphachaa turte waliin walfakkaatu fudhatte.

- Bara 1999tti fiilmii milkaa'aa 'The Bone Collector (1999) jedhamu keessatti Denzel Washington waliin taphatteetti. Akkasumas bara sanatti, fiilmii 'Girl Interrupted (1999) keessatti dubartii hospitaala yaala sammuu keessatti yeroo dabarsite taphatteetti. Gahumsi isheen badhaasa Golden Globe Award, SAG fi badhaasa Oskaar taphattuun adda

durummaadhaan ciminaa dachaa sadii argatteetti. Jooliin ga'umsa taphaa cimaa oomishuuf maqaa gaarii horachaa kan turte yoo ta'u, fedhiin ishee dabalaa dhufe. Profaayilli taphachuu ishee guddachaa dhufes fedhii miidiyaa akka dabalu taasiseera, keessumaa sababa bareedina qaamaa fi jireenya halluu adda addaatiin.

- Bara 2000tti fiilmii ‘Lara Croft: Tomb Raider jedhuu irraatti dhuftee. Kun fiilmii ishee daldalaan milkaa'ina guddaa argatte yoo ta'u, fiilmiiwwan waggaa kanaa galii guddaa argatan keessaa tokko ta'eera. Gaheen kun amala gammachiisaa fi maraatoonii filmiiwwaanii taphachuuf leenjii qaamaa guddaa kan of keessaa qabu ture

- Fiilmii ‘Lara Croft’ Kaamboodiyaa keessatti hojjechuun, Jolie sochii namoomaaf fedhii guddaa akka qabaattu taasiseera. Gahee Komishinara Olaanaa Baqattootaa Dhaabbata Mootummoota Gamtoomanii (UNHCR) ta’uun hirmaataa cimaa taate. Naannolee akka Daarfuur, Seeraaliyoon fi Afgaanistaan hedduu imaltee jirti. Bara 2012tti Ergamtuu Addaa Komishinara Olaanaa Antooniyoo Guterees ta'uun muudamte. Jooliin mindaa ishee keessaa harka sadii qusannootti, harka sadii baasii jireenyaaf akka galchitu, harka sadii isa dhumaa ammoo dhaabbilee tola ooltummaaf akka kennitu dubbatti.

- Muuxannoo Afgaanistaan daawwachuu ishee yeroo dubbattu akkas jetteetti:

- “Asxaa duuba — baqattootati, buqqaatota biyya keessaa, koolu galtoota — namoota abdiifi sodaa, gaddaa fi gammachuu nama kamiyyuu qaban jiru. Yeroo baay’ee muuxannoon jireenya isaanii baay’ee kan nama gaddisiisu ta’us, kan nama kakaasudha. Waan maatiin Afgaanistaan hedduun waggoota kurnan sadii keessatti mudatan lubbuun hafuun dandamachuu hafuura namaatiif ragaadha. Kunis arjummaa, qoosaa fi murtoo callisaa ijoolleesaanii egeree fooyya’aa ta’e dhiheessuuf godhan keessatti mul’ata.”

- Bara 2004tti Jooliin Biraadii Piit waliin fiilmii Mr and Mrs Smith (2005) hojjechuu jalqabde. Fiilmiin kun keemistirii iskiriinii irratti Joolii fi Piit gidduutti taasifameen beekama ture. Haati manaa Piit j, Jennifeer Aniston jedhamti. Ta’uus Piit boodarra Aniston waliin wal hiikanii bara 2014tti hiriyoonni kunnen jechuunis Piit fi Jooliin wal fuudhan. Haa ta'u malee, bara 2016tti hiriyoonni gaa'elaa kun addaan ba'aniiru.

- Jooliin taphattoota Hooliwuud keessatti kaffaltii guddaa argatan keessaa tokko taateetti. Fiilmoonni ishee yeroo hunda milkaa'ina daldalaa fi qeeqxootaati.

- Jooliin ammallee urjiilee fiilmii kaffaltii guddaa argatan keessaa tokko yoo taatu, namoota beekamoo ta'an keessaa tokkodha. Kunis kaffaltii guddaa kan argatuu gamaa beeksisaa endorsement kan akka oomisha Louis Viitton yommuu ta’u, kunis kaffaltii doolaara miiliyoona 10 akka kaffalamuuf taasiseera.

Dhangaa Oonnachisoo

Mucaa Dargaggeessa Hiyyeessaa fi Saree

- Guyyoota muraasa dura Buufata Xiyyaaraa Bombaay (Hindii) bu'ee taaksiin gara bakka ani itti beellamame Kibba Bombaayitti deeme.

- Namoonni kallattii hundaan fiigaa waan turaanif haala tiraafikaa baay'ee namaan guutame sanatti gammadaa ture sana booda walqunnamtii baay'ee namaan guutame tokkotti qabamne.

- Mallattoon sun magariisa akka ta’u utuu eegnu, iji koo mucaa xiqqaa hiyyeessa gara waggaa 12 ta’e tokkoon wal arge. Buddeena tokko kiisha isaa keessaa baasee ciniinnaa fudhate.

- Yeroo inni ciniinnaa itti aanu fudhachuuf jedhu, sareen karaa irraa maqe tokko funyaan isaa raasee isa ilaalaa ture. Osoo hin shakkiin taa'ee buddeena sareen nyaatu sareedhaaf karaa irra kaa'e. Sareenis buddeena urgeefatee osoo hin nyaatin deemte. Mucaan sun hanga sareen sun akka hin jirre mirkaneeffatutti eege sana booda biddenaa sana fuudhee nyaate!

- Garaan koo boo'ee gara gurbaa sanaatti ol ba'uu barbaade garuu osoon balbala hin banin mallattoon magariisa ba'ee konkolaataan keenyas ni deeme. Waa'ee gurbaa sanaa yaaduu itti fufe boodarra yeroo nyaata galgalaa ykn irbataa kooti waa’ee gurbaa sanatti dhiyaachuuf baay’ee yaadaan ture garuu gonkumaa akkan hin goone hubadhe, konkolaataa dhaabee gara isaatti ol ba'uu nan danda'a ture ta’us gonkumaa akkas hin goone.

- Wanti ani godhe “yaadu” fi mucaan xiqqaa hiyyeessa kana kan ofii isaatii baay’ee beela’e fakkaatus osoo hin shakkiin biddenaa tokko qofa qabu saree sanaaf qooduu qofa ture.

- Jireenya koo keessatti barumsa guddaa tokko kan mucaan sun haasawa malee na barsiise baradhe. Jaalalaa fi gammachuun akkan qoodu na barsiise. Barumsa bareedaa kana ‘gooftaa koo xiqqaan kun nuu maraa hundaaf qooduun gammachuudhaan eebbifamuun dirqama naamusaa kooti.Hiriyoonni addunyaa kana bakka jireenyaa bareedduu waan gootaniif galatoomaa.

Kolfi Qoricha Irra Caaluudha

- Waggoota hedduu dura, naamichi Norman Cousins jedhamuu “dhukkubsataa du’aa lubbuudhaan jiruu” ta’uun isaa adda baafame. Jiraachuudhaaf ji'a jaha qofaa kennameef. Carraan fayyuu isaa namoota 500 keessaa 1 ture.

- Yaaddoon, dhiphinni fi aariin jireenya isaa keessatti mul’atu dhukkuba isaaf gumaacha akka qabu, tarii immoo akka dhibee isaa kana akkaa fiduuf gargaare ta’uu isaas arguu danda’eera. Innis, “Dhukkubni sababa negaatiiviitii hawaasummaa isaatiin dhufuu yoo danda’e, fayyaan isaa immoo wanta gaarii waan gaarii ta’een uumamuu danda’aa?” jedheeti of gafataa ture.

- Kana irraa ka’uudhanis Ofii isaatii yaalii gochuuf murteesse. Kolfi sochiiwwan gaarii inni beeku keessaa tokko ture. Fiilmii qoosaa argachuu danda’u hunda kireeffate – Keaton, Chaplin, Fields, the Marx Brothers. (Kun VCR dura waan ta'eef fiilmiiwwan qabatamaa ta'an kireeffachuu qaba ture.)

- Seenaa qoosaa dubbise. Hiriyoonni isaa yeroo waan nama kofalchiisu dubbatan, dhaga'an ykn hojjetan hunda akka bilbilan gaafate.

- Ta'uus Dhukkubbiin isaa baay'ee guddaa waan tureef hirriba raafuu hin dandaa'u turee. Kanaafis Daqiiqaa jajjaboo 10f kolfee, akka inni rafutti, dhukkubbii sa'aatii hedduudhaaf salphisee argate.Dhukkuba isaa irraa guutummaatti fayyee waggoota gammachuu, fayyaa fi oomishaa 20 kan biraa jiraate. (Imala isaa kitaaba isaa Anatomy of an Illness jedhamu keessatti bal'inaan ibsameera.) Fayyachuu isaaf mul'ata, jaalala maatii ,hiriyyoota isaa fi kolfa galateeffata.

- Namoonni tokko tokko kolfi yeroo qisaasuu itti fakkaata. Garuu kolfi Qananiidha, Dawaa salphaadhaas. Kolfi walmadaalummaa keenyaaf, fayyaa keenyaaf, lubbuun jiraachuu keenyaaf barbaachisaa dha. Yoo fayyaa hin taane kolfi fayyinaaf nu gargaara; yoo fayyaa taane kolfi akkasitti turuuf nu gargaara.

- Erga Normaan Cousins' qoraanno ground-breaking subjective work jedhamuun, qorannoon saayinsii akka agarsiisutti kolfi qaama, sammuu fi miira irratti dhiibbaa fayyisuu qaba.Kanaaf, kolfa yoo jaallatte, akkasumaas hamma dandeessutti yeroo baay'ee kolfa sanatti of kennuu fi akka gorsa fayyaa sirrii ta'etti ilaali. Yoo kolfa hin jaallanne, sana booda qoricha kee fudhadhu – akkanumatti kolfi.

- Waan si kofalchiisu fayyadami – fiilmii, sitcom, Monty Python, galmee kitaabota, kaartuunii, qoosaa, hiriyyoota.Yeroo wanti

kamiyyuu akka nama kofalchiisutti sitti dhaga'amu hundatti akka kolfitu hayyama ofiif kenni. Namoonni naannoo kee jiran nama ajaa'iba sitti fakkaachuu danda'a, garuu yeroo gabaabaa keessatti waan ati kolfitu osoo hin beekin illee itti makamu.

- Dhukkuboonni tokko tokko daddarboo ta'uu danda'u, garuu tokkollee akka qoricha isaa daddarbaa hin jiru. . . kolfa.

- Barreessa Piitar Makwiiliyams irraa , Kitaaba "Lubbuu Lubbuun Hafteef Soorata lukkuu" jedhuu irraa

Dadhabina moo Cimina?

- Yeroo tokko tokko dadhabbiin keenya inni guddaan humna keenya isa guddaa ta'uu danda'a. Fakkeenyaaf, seenaa mucaa waggaa 10 tokkoo kan balaa konkolaataa hamaadhaan harki bitaa isaa dhabee utuu jiruu Juudoo qo'achuuf murteesse haa ilaallu.

- Mucaan kun ogeessa Juudoo Jaappaan dulloomaa tokko maqaan isaa sensei jedhamuu waliin barnoota jalqabe. Mucaan sun haala gaarii kessaa waan tureef maaliif akka ta'e hubachuu hin dandeenye, leenjii ji'a sadii booda leenjisaan isaa sensei sochii tokko qofa isa barsiise.

- "Hammii kun gahadhaa,"jedheen lenjisaan kun mucichi dhumarratti, "Sochii dabalataa barachuu hin qabuu?"jedheen

- "Sochii ati beektu kana qofa, kanaaf sochii ati beekuu qabdus kana qofa." – jedhee deebiseef leenjisaan.

- Guutummaatti hubachuu osoo hin taane, barsiisaa isaatti amanuudhaan mucichi leenjii itti fufe.

- Ji'oota hedduu booda, leenjisichi gurbaa kana gara dorgommii isaa isa jalqabaatti fudhate. Mucaan kun of ajaa'ibsiisee taphoota jalqabaa lamaan salphaatti injifate. Taphi sadaffaan caalaatti rakkisaa ta'uu mirkaneesse, garuu yeroo muraasa booda morkataan isaa obsa dhabee joonjo'e; mucaan kun ogummaadhaan sochii isaa tokkotti fayyadamee tapha kana injifate. Ammallee milkaa'ina isaatiin kan of ajaa'ibsiifate mucaan kun amma dorgommii xumuraa irra jira.

- Yeroo dorgommii kanatti mucichi mormituu sammuu isaa guddaa, danqaa cimaa fi sodaa muuxannoo qaba ture. Garuu Yeroo muraasaaf mucaan sun garmalee morkataa isaa wojjiin waan wol madaluu itti hin fakkaatu ture. Sababa qama midhamumaa Mucaan sun qabuun miidhamuu danda'a jedhee kan yaadda'e abbaan murtii yeroon akka darbe hime injiffannoo morkataa mucaadhaaf kennuf murtessee. Abbaan murtee Tapha kana dhaabuuf osoo jedhu lenjisaan mucaa gidduu seene.

- "Lakki" jedhee cichee lenjisaan, "Itti haa fufu."

- Taphichi erga deebi'ee jalqabee utuu hin turin morkataan isaa dogoggora murteessaa hojjete: waardiyyaa isaa gadi dhiise. Battala sanatti mucichi sochii isaatti fayyadamee isa pin godhe. Mucaan kun taphaafi dorgommii kana injifatee. Shaampiyoonaa tu'e.

- Gara manaatti osoo deemaa jiranii, mucaa fi lenjisaan isaa Sensei tapha tokkoon tokkoon isaanii irratti sochii hunda

gamaaggamaniiru. Achiis mucichi dhuguma maaltu sammuu isaa keessa akka jiru gaafachuuf Sensei hamileedhaan waamee.

- "Sensei, akkamitti sochii tokko qofaan dorgommii kana injifadhe?"jedheen

- "Sabaabi lamaaf injifatte" jedhee deebiseef sensei. "Tokkoffaa, kayyoofi feedhii darbata judoo hunda keessatti baay'ee rakkisaa ta'e tokko qabachuuf jette. Lammaffaa immoo, tarkaanfii sanaaf ittisnii beekamaan mormituu kee harka bitaa kee akka qabatuuf."jedheen

- Dadhabbiin gurbaa sana humna isaa isa guddaa ta'ee.

Waraana: Seenaa Jaalala Dhugaa Bareedaa

- Gaaf tokko gurbaan dargaggeessa tokkoo fi shamarreen tokko jaalalaan qabaman.

- Garuu gurbaan kun maatii hiyyeessaa keessaa dhufe. Warri intalattii baay'ee hin gammadne. Kanaaf dargaggeessi kun intalattii fudhuuf murteesse nama woliin ta'uu isanii mormuu mana murtiitti dhiyeessuufis murteesse. Yeroo booda warri kun nama gaarii ta'uu fi harka intala isaaniif malu ta'uu isaa argan.

- Garuu rakkoon kan biraatu ture: Namichi loltuu ture. Utuu hin turin waraanni ka'ee waggaa tokkoof biyya alaa ergamaa ture. Torban tokko osoo hin deemin dura namichi jilbeenfatee giiftii jaalalaa isaa, "Na heerumtaa?" jedheeti gafaate isheenis Imimmaan haxaaati, eeyyee jettee. Waggaa tokko booda gaafa ergamaa lolaati deebi'u akka wal fuudhan walii galan.

- Garuu balaan hamaan ishee mudate. Erga inni bahee guyyoota muraasa booda intalli kun balaa konkolaataa guddaa mudate. Walitti bu'iinsafi midhamaa mataa wal qabate ture. Hospitaala keessatti yeroo hirribaa dammaqxu abbaa fi haati ishee yogguu boo'an argite. Achumaan wanti dogoggora ta'e akka jiru beekte.

- Boodarra sammuu ishee irratti miidhaan akka irra gahe hubatte. Kutaan sammuu ishee maashaalee fuula ishee to'atu miidhameera. Fuulli ishee yeroo tokko jaalala qabeettii ture amma bifti ishee jal'ateera. Daawwitii keessatti of argitee boosse. "Kaleessa, ani bareedaa ture. Har'a, ani bineensa ta'eera." Jettee yaaduu egaltee. Qaamni ishees madaa fokkisaa hedduudhaan kan uwwifamee ture.

- Yeroo sanatti, kaadhimaa ishee waadaa wolii galaan san irraa gadhiisuuf murteessite. Kana booda akka inni ishee hin barbaanne yaduu egaltee. Waa'ee isaa dagattee lammata isa akka arginee karoorfate. Loltuun kun waggaa tokkoof xalayaa hedduu barreesseef—garuu isheen deebii hin kennitu turte. Yeroo baay'ee bilbila isheef bilbilee… isheen garuu bilbila hin deebiftu turte.

- Waggaa tokko booda garuu haati ishee kutaa ishee keessa seentee, "Inni waraana irraa deebi'eera" jettee beeksiste.

- Intalti iyyitte, "Lakki! Maaloo waa'ee koo itti hin himin."jetten

- Harmees, “Inni fuudhuf ta’a ” jettee waamicha cidhaa itti kennite.

- Garaan intalattii ni lixe. Amma iyyuu akka isa jaallattu beekti turte—amma garuu isa dagachuu qabdi turte.

- Gadda guddaadhaan waraqaa waamicha cidhaa bante.

- Achiis maqaa ishee irratti argite!

- Of wallaaltee, “Kun maali?”jette

- Bataalumati dargaggeessi kun daraaraa qabatee kutaa ishee seene. Innis cinaa ishee jilbeenfatee, “Na heerumtaa?”jedheen

- Intalti harka isheetiin fuula ishee haguugdee, “ani fokkisaadha!”jetten

- Namichis, “Eeyyama kee malee haati kee suuraa kee naaf ergite. Suuraa kee san yeroon argu wanti jijjiirame akka hin jirre hubadhe. Ammallee ati nama ani jaalladhedha. Ammallee akkuma yeroo kaanii bareedduu jirta. Sababni isaas ani si jaalladha!”jedheeni.

JECHOOTA HAYYOOTA OROMOO

- ✓ Waan baraa hin beekan marree achi keenya (abbaa Jifaar)
- ✓ Kan keessa beekuf lolli tapha. (Abishee Garbaa)
- ✓ Ofumaa dhamaatu malee rasaasni nan danda'u. (Agarii Tulluu)
- ✓ Garbummaa miila lamaa irra bilisummaa miila tokkoo wayya(Alamaayyo Garbaa)
- ✓ Beekaa irraa kunne malee seenaan hiyyeessa hin qabu. (Dr. artist Alii Birraa)
- ✓ Ofta'uun heera uumati. namni ofta'e wal ta'a. namni walta'e abbaa biyyaa ta'a.qabeenya ofiirratti abbaa ta'a(Aliyyii Abdii(Abbas gadaa))
- ✓ Birilleen daadhii itti dhuganii fi kaabineen ADWUI tokkuma. lachuuyyu mormaa fi garaa malee mataa(sammuu) hin qaban.(Aliyyii Umar)
- ✓ Uummata oromootin boondii bitadhaa jechuurra boombii bitadhaa jechuu naaf wayya(weellisaa Amiin Huseen)
- ✓ Aaggaamanii dhiisuun diina ofitti goobsudha. (Angaatuu Caalaa)
- ✓ Keessa namaa hin beeku namni(Asaffaa Shaaroo Lammii)
- ✓ Laftii keenya lafee keenya hin buqqaanu. (Baqqalaa Garbaa)

- ✓ Manni hidhaa ani har'a keessa jiru kun boru ammoo kanneen har'a yakka males nahidhan kanaaf ta'a.(Baqqalaa Garbaa) 13) Haqa jallatte, loogdummaa fi cunqursaa mormee aarsa ta'uun koo anaaf kabajaadha. (Baqqalaa Garbaa)

- ✓ Hanga oromoon hundumtuu mana hidhaa bahutti ykn mana hidhaa seenutti qabsoon itti fufuu qaba ykn oromoon hundumtuu hidhamuu qaba.(Baqqalaa Garbaa)

- ✓ Gatiin lafaa meeqa? lafti dhalootatti darba. kanaaf gatiin lafaa dhaloota ammaa booda dhufuun yoo shallagame meeqa ta'a? (Baqqalaa Garbaa)

- ✓ Waan narra gahuufi waan natti hojjetamaa jiru nan beeka. ta'us biyya kootirraa fagaachu hin danda'u. qabsoo karaa nagaattan amana waan ta'eefi. (Baqqalaa Garbaa)
- ✓ Warri ergamtanii as keessa jirtan warra isin ergetti ergaa kana nuuf himaa. oromoon kana booda duubatti hin deebi'u, qabsoon finiinte jirti. tokko tahee walutubee qabsaa'uf murteeffateera. isiniif ammoo waaqayyo qalbii kennee saba keessan waliin kan dhaabbattan isin haa godhu. (Baqqalaa Naggaa)

- ✓ Dhaloota dhugaan finiinse doorsifni qawwee hin ukkaamsu.(Beekan Gulummaa)

- ✓ Beekumsi beekaa tokkoo yoo wallaalaf gurra kenneedha.(Beekan Gulummaa)

- ✓ Ulfi beekumsa roorroo keessa madde diina duratti nama deesisa.(Beekan Gulummaa)

ONNACHIIFTUU

- Ilaalcha kee jijjiiruu yoo dandeesse, amala kee jijjiiruu dandeessa.

-

- Amala kee jijjiiruu yoo dandeesse immoo gocha kee jijjiiruu dandeessa.

- Kanneen kana gochuu yoo dandeesse waan yaaddee kamiyyuu milkeessuu ni dandeessa.

- Beekumsa qabda jechuun, Ogummaa qabda jechuu miti.

- Ogummaa qabda jechuun garuu beekumsas qabda jechuudha.

- Guddummaan nama tokko yeroo aarutti jechoota inni dubbatiif, miira inni agarsiisuun dhugaasaa beekuu dandeessa.

- Namoonni cimoon yeroo aaranitti illee tasgabbaa'oodha.

- Yeroo hundumaa odeeffannoo karaa qaamota miiraa keenya irraa fudhannu irratti hirkachuun rakkisaadha. Sababiinsaa qaamonni miiraa keenya dogoggoruu danda'u.

- Kuusaan dandeetti sammuu garuu hin dogoggoru. Kanaaf humna amansiisaa ittiin karoora keenya milkeessinu argachuudhaaf kuusaa dandeettii sammuuti fayyadamuu qabna.

- Ofii keessan bu'aaf hin gurguriina.

- Waantota akka beekatti ilaala, danda'a.

- Madaalliin Namummaa Gaarummaadha. Gaarummaan ofiifi.

- Jiraachuuf nyaadhu malee, nyaachuuf hin jiraatin!

- Waggatti jiruu dabali malee, jiruutti waggaa hin dabalin!

- Riqicha muka tokkoo irra osoo hin bahin dura, gorora takka liqimsi!

- Balbalti carraa takka yoo si jalaa cufamte yoonaatti abdii kutuu dhabde, tan biraa siif banamti!

- Gatii yeroo beekuu yoo barbaadde, atileetii maaykiroo sekondii tokkoof moo'amee badhaasa meedaaliyaa warqii dhabe gaafadhu!

- Bu'aa qabxii baruu yoo feete, barataa qabxii 0.5niif qormaata kufe haasofsiisi!

~ Aangoo qubaan si filaniin uf hin tuulin, qubaan irraa si buusaniitii!

~ Beekkumsa qabduun hin boonin, kan si caala beeku heddutu jiraatii!

~ Namni an beekaadhaa ufiin jedhu, wallaalaan akka isaa hin jiru!

~ Hanga dandeessetti bara baraan jireenya kee jijjiiri malee, akka barri wal sitti hin jijjiirre!

~ Barcumaa fi kabaja abbatu uf jalaan deema!

~ Bara rakkoo bishaantu muka namatti kora!

~ Waan garaan namaa baatu, Wadalli Harree hin baatu!

~ Lafa fardi sangaan hin jirre, maxaanatu itti arreeda!

~ Kan ati jechuu qabdu biyyi too maal naa goote jechuu osoo hin taane, an biyya kootiif maal godhe jechuu qabda!

~ Baay'ee haasahuu irra, baay'ee dhageeffachuu filadhu!

- Hojii guddaa karoorfame irra, hojii xinnoo hojjatametu caala!

~ Bara jireenyaa kee keessatti yeroo dheeraa taa'umsaan dabarsitu irra, yeroo gabaabduu hojiin dabarsitutu bu'aa guddaa siif qaba.

HOLQA (BOOLLA) GURRAACHA

- Akkam! Yaad-rimeen boolla gurraacha ykn Black Hole humnoota harkisaa cimaa naannoo hawaa keessatti ifa dabalatee wanti tokkollee harkisa harkisaa isaa jalaa miliquu hin dandeenye uumuun walsima. Taatee urjii hawwataa qoratamuu qabudhaas.

- Amma, kun jireenya kee ykn haala kee wajjin akkamitti akka wal qabatu hubannoo tokko tokko yoo barbaadde, hiika fakkeenyaa qabuu siif kennuu nan danda'a. Horoscopes astrology irratti kan hundaa'e ta'uu isaa qofa yaada keessa galchaa, kunis qaamolee samii dhiibbaa isaan amala fi taateewwan namootaaf qaban irratti xiyyeeffata. Boolli gurraacha, taateewwan urjii ta'uu isaaniitiin, damee hiika urjii aadaatiin gamaa garaagarani ni ibsaamuu. Kanas ta'e sana, wixinee fakkeenyaan haa qorannu.

- Akka fakkeenyaatti yoo ilaalle, boolli gurraacha yeroowwan jireenya keessatti miira cimaan haala addaa tokkoon akka liqimfamte ykn akka nyaatamtu sitti dhaga'amu bakka bu'uu danda'a. Yeroo of ilaaluu gadi fageenyaan, jijjiirama dhuunfaa ykn mirkanaa'uu dhabuu agarsiisuu danda'a. kuni immoo taatee boolla gurraacha wantoota naannoo isaa jiru hunda akka xuuxuu tasiisa, yeroo kanatti miiraa ykn humni kee akka si jalaa bade sitti dhaga'amuu danda'a.

- Haa ta'u malee, boolli gurraacha, jireenya dhugaa keessatti dhaabbataa akka hin taane yaadachuun barbaachisaadha. Haaluma wal fakkaatuun qormaanni ykn yeroon cimaan si mudachuu danda'u yeroodhaaf qofa. Akkuma urjiilee haftee urjii jige naannoo boolla gurraachaatti uumamuu danda'an, atis haala rakkisaa keessaa kaatee, cimtee ba'uu fi carraa guddinaa haaraa argachuu dandeessa.

- Qajeelfama addaa ykn hubannoo mallattoo urjii keessaniif mijate yoo barbaaddan, dubbisa horoscope isiniif dhiyeessuun gammachuu guddaan qaba. Mallattoo zodiyaak kee qofa natti himi, yeroo kanatti gama samii dhiibbaa sirratti geessisan nan qoradha.

- Boolli gurraachaan taatee astronomical hawwataa ta'ee fi kufaatii urjiilee gurguddoon kan maddudha. Bu'uuraan naannoo hawaa keessatti harkisa lafaa baay'ee cimaa ta'ee fi wanti kamiyyuu ifaas dabalatee harkisa lafaa isaa jalaa miliquu hin dandeenyedha. Kanarraa kan ka'e, boolli gurraacha kallattiin ilaaluun kan hin mul'anne yoo ta'u, al-kallattiin kan adda baafamuu danda'u dhiibbaa isaan wantootaa fi ifa dhiyoo jiran irratti qabaniin qofa.

- Uumamni boolla gurraacha kan uumamu yeroo urjiin guddaan tokko boba'aa niwukilaraa isaa fixee kufaatii harkisa lafaa keessa darbudha. Kufaatiin kun urjiin kun guddinaan akka xiqqaatuu fi dhangala'aan isaa akka dabalu taasisa, dhuma irrattis ulfaatina garmalee wal-qixa ta'e uuma. Humni harkisaa baay'ee cimaa waan ta'uuf, huccuu iddoo-yeroo keessatti qaxxaamuraa cimaa uumuun, boolli gurraacha akka uumamu taasisa.

- Boolli gurraacha ulfaatina isaanii irratti hundaa'uun gosa adda addaatti ramadamuu danda'a. Boolli gurraachi urjiilee ulfaatina aduu keenyaa dachaa hedduu kan qaban si'a ta'u, boolli gurraachi baay'ee guddaa ta'e immoo dachaa miliyoonaan ykn biliyoonaan illee kan caalu dha. Argamuun boolla gurraacha yuunivarsii keessatti ilaalcha adda addaatiin kan mirkanaa'e yoo ta'u, kanneen akka diskiiwwan aksreeshinii naannoo boolla gurraachaatti gadi lakkifaman raajii X-RAY adda baasuu fi

dhiibbaa harkisa lafaa wantoota naannoo isaanii jiran irratti mul'atu ilaaluudhaan.

- Qorachuudhaaf ulfaata ta'us, boolli gurraacha vaakiyuumii qulqulleessituu koosmii kan karaa isaanii irra jiru hunda loogii tokko malee nyaatu. Humnoota harkisaa cimaa kan hojjetan ta'us, bu'aan isaanii wantoota bakka taatee isaaniitti garmalee dhihaatan irratti kan daangeffame dha, jechuunis daangaa isa darbee wanti tokko illee miliquu hin dandeenyedha. Wanti akka urjii ykn duumessa gaazii garmalee yoo itti dhihaate, ciccitee boolla gurraachaan nyaatamuu danda'a, kunis adeemsa jeequmsa bishaan yaa'aa jedhamuun beekama.

- Boolli gurraachi haala nama ajaa'ibuun dhangala'aa dha, baay'inni isaanii gara ulfaatina xiqqaa daangaa hin qabneetti dhiibama. Uumaamni addaa kun bu'aa hawwataa tokko tokko kan akka yeroo babal'isuu fi harkisa lafaa leensii uumu fa'a qaba. Yeroon babal'achuun kan uumamu harkisa lafaa cimaan naannoo boolla gurraachaatti argamu nama alaa harkisa harkisaa isaa irraa fagoo ta'ee wajjin wal bira qabamee yoo ilaalamu darbiinsa yeroo saffisiisudha. Gama biraatiin, leensiin harkisa lafaa kan uumamu harkisa lafaa boolla gurraacha tokkoo yeroo qaxxaamuree ifa wantoota isa duuba jiran irraa jallisuun bu'aa guddiftuu uumuudhaani.

- Qorannoon boolla gurraacha qorannoo astrophysics keessatti murteessaa ta'ee, uumama bu'uuraa hawaa, yeroo fi harkisa lafaa hubachuuf nu gargaareera. Saayintistoonni amaloota fi qabbiyyee boolla gurraacha walnyaatinsa moodeela ti'oorii , daataa ilaalchaa teleskooppii fi meeshaalee biroo irraa argameen qorachuu fi qorachuu itti fufaniiru.

Oromo

- Ummanni Oromoo Impaayera Itophiyaa keessatti saba dhalootaan jiraatan keessaa isa guddaa yoo ta'u, baay'ina ummataa 25-40% of keessaa qaba. Ummanni Oromoos Somaaliyaa fi kaaba Keeniya keessa jiraata. Gaanfa Afrikaa biyyoota Somaaliyaa, Itiyoophiyaa, Eertiraa, Jibuutii, fi kaaba Keeniyaa kan hammate keessatti ummanni Oromoo miliyoona 50 ta'u jiraata. Akka aadaa isaatti ummanni Oromoo bifa sirna bulchiinsa heera mootummaa Gadaa jedhamuun beekamu kan qajeeltoowwan dimokiraasii irratti hundaa'e fayyadamaa ture,fayyadamaas jira.

- Qondaaltonni Gadaa waggaa saddeet saddeetiin bakka bu'ummaa dhiiraa fi dimokiraasii ummataa irratti hundaa'uun filatamaa turan,jiraanis. Jaarraa 19ffaa keessa Oromoon deeggarsa Biriteen Guddittii, Xaaliyaanii fi Faransaayiin mootummaa Itoophiyaatiin koloneeffamee ture.

- Oromoon qabeenya uumamaa isaa kan warqee, meetii, marbilii, yuuraaniyeemii, gaazii uumama fi lafa qonnaaf oolu to'achuu dhabe. Ummanni Oromoos Gadaa, bifa dimokraatawaa bulchiinsa isaa, shaakalu dhorkamee ture.

- Jaarraa tokkoo oliif Oromoon marginalization, cunqursaa fi giddiraa mootummaa Habashaa irraan gahaa ture. Deebii kanaafis, Waraana Bilisummaa Oromoo (WBO) bara 1973, jaarmiyaa barattootaa garee abukaatummaa siyaasaa kan diddaa hidhannoo ta'e uumuun isaanii ni yaadatama. Miseensonni fi deggertoonni ABO maqaa sirnaa shororkeessuun humnaan fedhii malee hidhaa, rakkina, fi dararamaa turaniiru. Eenyummaa aadaa fi sabboonummaa isaa eeguuf Oromoon Oromummaa, mala uumamuu eenyummaa ummata Oromoo itti horatan shaakalu eegalee.

- Oromummaan gatii, aadaa, sirna amantaa, muuxannoo falaasama, fi afaan Oromoo kabaja. Amantiin aadaa Oromoo Waaqaa (Waaqayyoo) madda jireenyaa hundaafi uumaa ol'aanaa uumama cufaa ta'ee waaqeffata.

Aadaa Oromoo

- Oromoon ilaalcha aadaa Oromummaa jedhamuun beekamu shaakalu. Oromummaan ummata Oromoof mala uumamuu eenyummaa isaa kan waloo ta'e bu'uura sabboonummaaf horachuudha. Oromummaan wixinee ummataa oromoo gatii aadaa, duudhaa, seenaa, sirna amantaa, muuxannoo falaasama fi afaan ibsuudha. Oromummaan, akka humna sabboonummaatti, bilisummaa dhala namaa, dimokiraasii ummataa, bilisummaa

dhuunfaa fi waloo irratti kan hundaa'edha. Oromummaan tattaaffii koloneeffattoonni Habashaa aadaa fi akkaataa jiruu Oromoo diiguu fi balleessuuf taasisaa jiraniif deebii ta'ee kan mul'ate yoo ta'u, akka eertuu dhaabbilee aadaa fi siyaasaa ummata Oromoo guddisuuti akkefamaa.

- Bara 2014 Amnesty International akka gabaasetti mootummaan Itoophiyaa hambaa Oromoo ibsuu akka mormii mootummaatti ilaalu. Artistoonni Oromoo fi warri uffata aadaa uffatan mootummaa biyya bulchaa jiru qeequun himataman to'annoo jala oolaniiru. Bara 2016 Ayyaana aadaa Irreecha, kan waggaa waggaan eenyummaa saba Oromoo kabajamu irratti, Oromoonni dhibba torba(700) ol humnoota tika mootummaatiin duguugamanii turan.

Afaan Oromoo

- Afaan Oromoo inni jalqabaa Afaan Oromoo yoo ta'u, Oromiffa ykn Oromoo jedhamees beekamaa. Dubbattoota miliyoona 30 hanga 65 kan qabu Afaan Oromoo afaan Arabaa, Hawusaa fi Swahiliitti aanee, Afrikaa keessatti afaanota baay'inaan dubbataman keessaa isa tokko.

- Afaan Oromoo damee Kuush kan maatii afaanii Afro-asiatic irraa kan argamedha. Sirnoonni mootummaa Itoophiyaa walduraa duubaan afaan Oromiyaa balleessuuf yaalanii, jaarraa tokkoof, Afaan Oromootiin barreessuun seeraan ala ture. Sirnoonni Habashaa Afaan Oromoo dhaamsuuf yaalii godhanis, baadiyyaa Itoophiyaa keessatti afaanichi kunuunfamee ture.

- Afaanii, aadaafi ogumni Oromoo jaarraa tokkoo ol (1593 – 1970s A.L.A) sirnoota gita bittaa Habashaatiin dhiibamaa, hacuuccamaa, gad-qabamaa, tuffatamaa, gosa galoommii, loogamaafi danqamaa tureera. Haala kanaanis qo'annoofi qorannoon gama eenyummaa, afaanii seerlugaa, ogbarruu, diinagdee, hawaasummaa, siyaasaa, fayyaa, amantii, ogumaa, falaasamaafi duudhaa sabichaa irratti dhiyaatan okkolaa turaniiru. Mootiin Kaaba Shawaa Saahle Sillaaseen(1813-1847) Oromoota Abbichuu, Maccaa, Tuulamaa, Walloofi Karrayyuu irratti duulaa ture.

- Namni biyya alaa John Ludwig Kraf jedhamu gosa Abbichuufi Ada'aa keessa deddeebi'aa tureera. Garuu bara sanatti qeesotni amantii Ortodoksii namoota biyya alaa sababa Oromoota waliin hidhata qabaniif, Afaan Oromoo waan barsiisaniifi Afaan Oromootti waa hiikaniif mooticharratti hadheessaa turaniiru.

- Haaluma kanaan si'a lammataaf J.L.Kraf maamiltoota isaa kanneen akka Isenberg fi Blumhardt waliin deebi'ee karaa Taajuraatiin gara biyya Itiyoophiyaa dhufu akka biyya hin seenne dhoorkame.

- Ta'us, J.L.Kraf Awurooppaadhuma taa'ee Macaafa Qulqulluu Afaan Oromootti hiikaa tureera. Bara mooticha Miniliik(1865-1913) Oromootni kanneen akka Abbaa Gammachiis, Asteer Gannoo, Liidiyaa, Christian Ruufoo fa'a daldala garbaatiin biyyaa bahan yaalii hedduun booda biyyatti deebi'uun saba isaanii (Wallaggaatti) barreessuufi dubbisuu, hojii wangeelaa, aadaa, ogbarruu,fi hiikkaa adda addaa Afaanuma Oromootin barsiisuu jalqaban.

- Abbaan Gammachiis /Oneesmoos Nasiib/, Asteer fi Liidiyaan bara 1904'tti(?) mana barumsaa Afaan Oromootiin Najjootti banan.

- Haa ta'uu malee, yeroon booda himatamanii, hojii bifa kanaa akka hin hojjannee mootichaan dhoorkaman.

- Baruma kana keessa biyya keessattis namootni akka Alaqaa Zannabii fi Sheek Bakrii Saaphaloo Afaan Oromootiin hojjachuuf carraaqaa turaniiru. Alaqaa Zannab namoota akka Ch. Ruufoo, Gabra Gabriel fi Waaree waliin ta'uun kakuu haara keessaa wangeelota arfan Afaan Oromootti hiikee ture. Sheek Bakrii Saaphaloos qubee Afaan Oromootiif ni ta'a jedhe qubee laatinii 26 fi saabaa182 irraa boceera.

- Bara Lij Iyyaasuu(1913-1916) keessatti yeroo muraasaaf Afaan Oromootiin barachuun, dubbachuun, dubbisuun, barreessuun,fi waaqeessuun mul'atee ture. Akkasumas manni barumsaa Afaan Oromoo Naqamteefi Najjootti Miniliikiin cufaman deebi'anii banaman. Bakka Kaatolikootni jiran, Hararriifi Dirree Dhawaattis Afaan Oromoo afaan barnootaa ta'ee ture. Bara Hayla Sillaasee(1928-1974) keessa bara Xaaliyaanii(1935-1941)'tti Xaaliyaanotni akka Ceruli, Moreno, Berelo, Caressa, Arenzano fa'a Afaan Oromoo irratti qo'achaa turaniiru.

- Bara kanattis Afaan Oromoo Afaan barnootaa ta'e, kitaabileen Afaan Oromootiin maxxanfaman, manni barumsaa Afaan Oromootiin banamaniiru. Akkasumas Jimma Abbaa Jifaar irraa Afaan Oromootiin tamsaasni raadiyoo tureera.

- Garuu, bara Xaaliyaanii booda(1941-1974) carraan gaariin afaanichi horate roobee tasuma caame. Kanaan walqabatees, finiinotni qabsoo Oromoo ni eegale. Kanneen keessaas Gamtaan Oromoo Dhihaafi Waldaan Maccaafi Tuulamaa ni beekamu. Miseensota waldichaa keessaa kanneen akka Jeneraal Taaddasaa Birruu, Maammoo Mazammir, H/Maariyaam Gammadaa faati ni yaadatamu. Waldaalee kanneeniin alattis, biyya alaa Awurooppaafi biyya keessatti dhuunfaadhaan warraaqsi adda addaa tureera.

- Awurooppaatti Jarmanichi Karl Tutschek jedhamu Akkafedhee Daallee, akkasumas Franco Jomard(1939) Waaree fi Gaboo qabatee Afaan Oromoo qorataa turaniiru.

- Kan biyya keessaa immoo Sh/B/Saaphaloo(1948-1958) fa'a dha. Bara Dargii(1974-1991) keessatti duula doofummaa balleessuutiin walqabatee ummatni afaan isaatiin akka barreessuu fi dubbisuu taasisuuf kitaabni Barnoota Fidalaafi Dubbisa jedhamu maxxanfamee ture. Kana malees bara 1971'tti koreen dadammaqinaa fi ololaa kitaabbilee akka Seenaa Dafqaan Bulaa Itiyoophiyaa:kaleessaa hanga har'aatti,

- Warraaqsa Itiyoophiyaafi Loltootaa, Qabeenya Lafa Baadiyaa:kaleessaa hanga har'aatti, Lafa Mandaraafi Lafa Arahaati: kaleessaa hanga har'aattii fi Warraaqsa Itiyoophiyaa keessatti gahee mana barumsaa: siyaasaafi gurmeessa ummataa jedhaman Afaan Oromootiin maxxanfamanii turan.

- Bara 1973 Waraanni Bilisummaa Oromoo yeroo hundeeffamu beektonni afaan Oromoo qubee Laatiinitti barreessuun, dubbisuun akkasumaas barsiisuudhaan Afaan Oromoo guddisaan. Sirni Habashaa Tigraayiin durfamu jaarmayoota

Oromoo fi dhaabbilee barumsa afaanii seeraan ala kan godhe yoo ta'u, har'a garuu Oromoon miliyoonaan lakkaa'amu Afaan Oromootiin dubbisuu akkasumaas ni barreessu. Gareen sabaa fi sablammoota hedduunis kannen akka Sidaamaa, Adaree, Berta, fi Annuak afaan Oromoo ni dubbatu. Ummanni Oromoo seenaa keessatti Habashootaan Galla jedhama ture, ummanni Oromoo garuu kana maqaa xiqqeessuutti ilaala.

Seenaa Ummata Oromoo

- Ummanni Oromoo Itoophiyaa kessaatti akka wixinee seenaa antiroopooloojii isaa keessatti gaanfa Afrikaa keessa jiraachaa ture. Bara 1974tti ogeeyyiin arkiyooloojii Oromiyaa keessa jiran lafee namaa waggaa miliyoona 3.5 kan guutummaan guutuutti fosiilii ta'e argataniiru. Ogeeyyiin antiroopooloojii kun lafee fossil ta'e kana "Chaltu" (Oromeo) ykn "Lucy," jedhanii moggaasan, akaakilee homo sapiens jedhamuun beekaman keessaa tokkodha. Foossiliin durii beekamaan hedduun isaanii Oromiyaa keessatti argamaniiru.

- Biyyoota Gaanfa Afrikaa ijaaran keessaa Itoophiyaan lafa guddaa qabdi.

- Oromiyaan durii Giriik, Faarsi, Roomaa fi Gibxii Fara'oon waliin daldala naannoo irratti bobba'aa turte. Jaarraa 12ffaa fi walakkeessa jaarraa 19ffaa gidduutti ummanni Oromiyaa Itoophiyaa keessatti mootummaa waraanaa fi heera mootummaa humna guddaa qabu eeggachaa ture; isaanis saboota olaantummaa qaban, walaba ta'anii fi Gaanfa Afrikaa keessa jiraatan keessaa tokko turan.

- Jaarraa 16ffaa keessa ummanni Oromoo hedduun Itoophiyaa ammayyaa keessa qubatanii garuu cunqursaa gareewwaan biroo uummata oromoo darbee darbee buqqisuun hiraarsaa turaan, ta'us Oromoon jireenya isaa tiksee eeggachaa ture. Ummanni Oromoo hawaasa isaa gosaa fi gandaan gurmaa'ee garee jalqabaa afuriiti qoode jiraata: kunis Oromoo lixaa, kaabaa, bahaa, fi kibbaa jedhamaa.

  - Ummanni Oromoo lixaa misiyoonotaan kiristaana godhame.
  - Uummanni Oromoo kaabaa Afaan Aramaayikii kan dubbatu yoo ta'u, miseensa Mana Kiristaanaa Ortodoksii Itoophiyaati
  - Ummanni Oromoo bahaa adda durummaan Musliimaa addunyaa Arabaa wajjin walitti dhufeenya cimaa qaba
  - Ummanni Oromoo kibbaa walabummaa amantaa kan eeggatu jireenya walakkaa godaantummaa waliin wal-qabatee jira

- Dhuma jaarraa 19ffaatti mootummaan Habashaa deeggarsa Biriteen Guddittii, Xaaliyaanii fi Faransaayiin Oromiyaa koloneeffate. Yeroo kana keessa Oromiyaan walabummaa aadaa fi dhaabbataa dhabdee lafa dhabde. Keessumaa, Oromiyaan qabeenya uumamaa fi qonnaan badhaate "buddeena" gaanfa Afrikaa jedhamuun waan beekkamtuuf, koloneeffannaan kun mootummaa Itoophiyaaf bu'aa guddaa argamsiiseera.

BOHAARTII SAMMUU

- Kana Beektu laata?

- Bara 1918 Strasbourg tti weerarri Dance (sirba) kahee turee Namoonni 400 osoo addaan hin kutiin Ji'a 1 ergaa sirbanii booda dadhabbii onneetin duhaanii dhumaan

- Biraaziil keessa gosa Aaroo(saaphaphuu) yoo nama ciniinte summiin isiidhaa, qaamni saala dhiiraa sa'aatotaf akka dhaabbatu godhu(taasisu) isiidhaa beektu laata?!!!
  Hub: Laala fi dhukkubbii cimaa dabalateeti!!

- Daqiiqaa lama qofa kessatti, nuti suuraawwan(photo) dhalli namaa waliigalaan jaarraa 19 keessa kahani turan caaluu kaana.

- Kana Beektu laata?

- Biyyaa indooneezhiyaa keessatti ummatni "Toraja" Maatii isaanii jala duhaan waggaatti altokko Bolla keessa Baasuun uffata jarri yeroo lubbuun jiraan jaalaxtan uffachisuun wajjiin Bashannanuu.
- Kana Beektu laata?

- 1980 keessa Joorj namichi jedhamu dhukuba OCD kan qabu of ajjeesuudhaaf jedhee rasaasa sammuu isaatti gadhiise. Rasaasattin sammuu Joorj balleessuu dhiistee Qorichaa tateef waggaa 5n booda Joorj straight A fiduun Barataa kolleejjii cimaa tahee.

- Namichi lammi Kuwait ta'e kun jaalalleen isaa duraanii hogguu isaan adda baatu Dhalaan si herumtu hin jirtu jatteeni turte...innis guyyaa tokkootti dhalaa afur fuudhuun deebii ishiif laate jira.

- Sri lanka keessatti namni Arba ajjeese, du'aan akka adabamu beektu laata!??

- Miseensa polisii Afrikaa kibbaa kan ture Anderi Stander, namni jedhamu bara 1977-1980 A.L.A jidduu baankota shororkeessaa ture. Yeroo laaqanaaf hojii irraa bahu baankii saamuun(hatuun), waaree booda qorataa yakkichaa tahun hojiitti deebi'a ture.

- Ummanni Kooriyaa kaaba waxabajjii 8 fi sadasaa 17 guyyaa dhaloota isaanii kabajachuu hin dandahan, sababnii isaas guyyaan kun guyyaa Kim II-sung fi Kim Jong -il itti du'ani waan taheefi dha walduraa duubaan.

- Indooneezhiyaatti jawwee namichi wallaansoon ajjeese nyaata godhatan.

- Saaykolojjistoonni akka jedhanitti, sababni halluun teessoo xiyyaaraa hundi cuquliisa taheef halluun kun cinqii fi sodaa waan hir'isufi jedhu.

- INTERNEETA FI BIYYA CHAAYINAA.

  Bara 2015 dura

- Bara 2015 tti Namooni biyya chaayyinatti Intarneeti fayyadaman ummata America harka lamaan walqixa.Biyyatiitti Namoota mil 640 oltuu Interneti fayyadama.
  Biyyii chaayinaa iddoo yaala namoota haraaraa fayyadama interneeti(Internet addiction) qabanif qophaahe qabdi.Namoota

biyya chaayinaatti Internet fayyadaman harki 80% dargaggoota umrii 10-40 jidduuti.

- Jiddu galeesaan biyya chaayinatti kaardii mobaayila itti fayyadama interneetiif guutamu ji'aan 800$ million (Qr.42,400,000,000) yoomu tahu Secondii tokkotti ammoo $300 (Qr. 15,900) dha.

HACHIKO

- Sarichi Hachiko jadhamu jaappaan keessa profeesara isa guddise waliin jiraata ture.... Guyyuu sa'aa profesarichi hojiirraa itti bahu eege buufata baabura dhaqee wajjiin karaa manaa gala ture... Guyyaa tokko profesarichi yuunivarsitii ittii barsiisu keessatti akkuma ganama ba'een osoo hin dhufin achumatti du'e...

- Hachikoon garuu sa'aa san osoo hin faalleessin waggaa 10 guutuudhaaf buufata baabura san keessatti profesaricha eegaa eega ture booda achumatti du'e..... Haachikoodhaaf kitaabonni hedduun barreeffamaniiru filmiin hedduun hojjatameefi jira siidaan dhaabbateefi jira... Ammallee jaappaan keessatti mallattoo amanamummaa godhanii fudhatan

- KANA BEEKTUU

- Tsutomu_Yamaguchi jedhama. jiraataa magaalaa Nagaasaakiiti. Yeroo atoomik boombin Herooshiimaa haleele san hojiif achii ture. Borumtii gama Nagaasaakiiti deebi’ee, Kan madaawee jiru hojii sena atoomik boombiin lammaffaa Nagaasaakiitti darbame ammas isaa lammaffaa dandamachuu danda’e

- Lammii Ameerikaa kan taate Siilviyaa Braawn kitaaba ishee "End of days" jadhu kan bara 2008 A.L.A maxxanfame irratti dhukkubni sirna hargansuu fi somba ilma namaa miidhu tokko bara 2020tti addunyaa hunda akka waliin gahuufi dawaan isaallee kan hin jirre tahuu tilmaamtee jirti... Akka Silviyaan jattutti dhukkibacharraallee wanti nama ajaa'ibu dafee dhabamuu isaa akka ta'e himti...dhukkibichis eega takkaa bade booda waggaa 10 ture deebi'ee akka dhufuufi achi booda garuu kan hin deebine tahuu tilmaamtee jirti....

- Saayintistooni dhiheenya kana teessoo mana fincaanii smart toilet jadhanii moggaasan kalaqanii jiru..... Sagarichi "Anus" namaa akka ashaaraa qubaatti adda baasuu kan danda'uufii koosii ilma namaa irraa dhukkuboota kanneen akka kaansarii piroosteetii, Gogina garaa, dhukkuba kalee adda baasuu danda'a....

KOTTAA KOLFAA

- Duruman Sodaadhe!

- Biyya keenya keessa Chaayinoonni baay'ee baay'ataniiru.Haala amma jiruun yoo itti fufan baay'inni isaanii yeroo booda gara sodaachisuutti deema. Gaaffii abbaa biyyummaa akka isaan hin kaasne wabii maal qabna?

- Namicha Chaayinaa tokkotu mucaa durbaa biyya keenyaa tokko jaallate. Akka aadaatti waan barbaachisu hunda guutee fuudhe. Isa booda mucaa ilmaa dhalche. Wanti nama gaddisiisu garuu mucaan inni dhalche kun dhalatee ji'a afuritti jalaa du'e

- Yeroo kana haati intalittii—amaatiin isaa—boossee dhiisuu didde. "Anoo duruman sodaadhe! Meeshaan Chaayinaa kamuu lubbuu hin dheeratuu!" jette…

KITAABA KOTTAA KOLFAA ,EEBBISAA BAAYISAAN BARRA'EE IRRAA

QOSAA-1

- Isaa fi Ishee
- Ishee:- Re'een Kun Meeqa?
- Isa:- Qarshii 4000 qofa
- Ishee:- MaaI Aboo Qarshii 1000 Itti Dabalee Harree Hin Bitadhuu??

  .

  .

  .
- Isa:- Egaa Kan Sitti Mi'aawu Situ beeka

QOSAA-2

- #Isa:- Dammakoo Nagaa Bultee??
- #Ishee:- nagaha! Natti Hin Dubbatin. Kankoof kankee asumarratti raawwate
- #Isa:- Du'a Qofatu Addaan Nu Baasa Hin Jennee Ati?
- #Ishee:- Du'a Abaluuti Jennee Hin Murteessine. Kunoo #Adaadaan Koo Duuteetti Lammata Bakkan Jiru Hin Gahin!

QOSAA-3

- Jaalalli jaamaadha ture....

- Jaalalli Inni ammaa ija godhatee konkolaataakee, kiisiikee fi manakee siif ilaala.

QOSAA-4

- Nama suura Isaa Wall paper irra kaa'uun Faaraa jechuu dandeessa!

- Nama Bilbilli isaa waamichaan waamus Akkasuma.

- Garuu Nama KITAABA AJAB natti hin Tolu jedhu Caalaa Faaraan Hin Jiru

QOSAA-5

- Jaalalleewwan lamaan Osoo waliin haasa'anii..

- #Ishee:- Damma koo hiriyaa kiyyaaf Jaalalleen Ishee Warqii Mormaa biteefiim
  .
  .
  .
- #Isa:- Dabaree Dabareedhaan uffadhaakaa Hiriyyummaan Yoomifi

QOSAA-6

- Haasaa haadha manaa fi abbaa manaa□

- Ishee : boru waliin church deemna.

- Isa : maaltu argame?

- Ishee: paasteriin rakkina keessan fidaa gara gooftaa kottaa jedheera

QOSAA-7

- Mucaa tokkotu shamarran kudha tokko gaafatee hunda isaaniyyuu jaalate. Gaaf tokko Waaqayyo mucaa kanaan maal jedhe beektaa?

.

.

- Sabakoo gadi naaf dhiisi na haa waaqeffatanii

QOSAA-8

Facebook yoo baayyistuu fi Abbaa kee

- Abbaa: Adaraa ilmako akkaataan itti facebook gargaaramtu kun gaarii miti yoo sitti hafehoo...?

- Ilma: Abbaa ko comment kee fudhadheera. Garuu yoo mara online ta'uun maal rakkoo qaba.

- Abbaa: Rakkoo qaba malee, Yeroo dheeraa facebook gubbaatti dabarsuu keerraan kan ka'e Aadaa dagattee jirta beeki..

- Ilma: Hin dogoggorin abba an aadaa sirriittin beeka.

- Abbaa: Mee erguma beeka jettee duraa duuba ittiin hoolaan qalamu natti himuu ni dandeessaa?

- Ilma: Abba kun cimeetiiree..? Jalqabarra gabaa deemtee search goota..

- Abbaa: Ni barbaadda jechuu keetii?

- Ilma: Eeyyee abba.

- Abbaa: Tole achiihoo.

.

- Ilma: achiin booda mana fiddee lafarratti download goota.

Achiin boodas morma isaa cut gootee, gogaa isaa irraa remove goota..

Achiin booda garaasaa open gochuun applicationoota achi keessa jiran hunda gadi baasta

.

- Abbaa: ohoo.. kee raajuma itti aanseehoo..

- Ilma: Itti aanseemmoo application baasne sana Foldera keessa keenya

- Abbaa: Gabataa gubbaa goona jechuu keetii.. achiihoo

- Ilma: Achiimmoo gosa foonii like goone filannee garaa keenyatti possatuudhaka abbaa.

.

.

- .Abbaa: Waan tokko dagatte ilmako.. warri ollaa keenyaa share akka godhanitti invite gochuu qabna

QOSAA-9

- Mucattiin karaa chat maqaakees biyyakees lakkoofsa bilbilaakees natti himtee siif bilbillaanimmoo narraa kaasuu didde.
  .
  .
  .
- Foormiin si guuchise seeteey

QOSAA-10

- "Konkolaataan bitadhe"
- jedhee post goonaan, intalli an bara 2009tti "Hi" jedhee Text barreesseef tokko.
  .
  .
  .
  .
- "Networkiitu na rakkiseeti kanan siif hin deebifneef jettee" nagaa na gaafatte.

QOSAA-11

- Har'a cidha tokko deemee utuu bashannanaa jirruu bokkaan nutti roobee #makeup mushurrattii irraa miicee....
  .

.

- Dhiiraaf dhiirri waan wol fuudhan natti fakkaate

QOSAA-12

- Dhiiraa fi Dhalaa wanti wal fakkeessu keessaa

.

.

.

- Lamaan isaaniiyyuu Dhalaa hin Amanan

QOSAA-13

- Tokko Gara biyyaa tii naaf bilbileet
-
- "Akkami barumsi ho'ee??" Naan jedha

.

.

- Brother ho'a irra darbeetu nu #Gubaa jiraa

QOSAA-14

- Dhiironni :-Hamma chiikota Bultiif Kadhattan Osoo #Rabbiin Kadhattanii!

- Shamarran :- Hamma Make Up Malee Manaa Ba'uu Sodaattan Osoo #Rabbiin Sodaattanii Yoona Esse Geenye Seetan

QOSAA-15

- Namichatu kuruphee adamsee ari'ee qabachuu dadhabee...

  .

  .

  .

- Beenu badi/deemi silaafuu foon kee hin mi'aawu jedhe jedhama

QOSAA-17

- Cidha Inni liqaaffatee Affeerraa qoopheese duuguuganii nyaatanii

- "Gaafa Mucaan dhalatus Moggaasa ni dhufna sirraan hin hafnu" jedhanii sirbinaan

- Misirroon maal yoo jedheen ba,eessa□

- Aayi hin dhamahinaa Ani Maseenaa

QOSAA-18

- Mucaatu saayikilii isaa naannoo Masaraa Mootummaa(Araat Kiiloo) dhaabee gaafa deemuuf jedhu Poolisiin Federaalaa tokko argee..

- "Siiniim.. karaa kanaan akka Miniisteroonni darban wallaaltee kaasi Saayikilii kana!" Gaafanni jedhuun, mucaan yoo maal ittiin jedhe gaariidha?

  .

  .

.

- "Homaa hin yaadda'in sirriitti cufeera/qollofeera waan ta'eef na jalaa hatuu hin danda'ani"

QOSAA-19

- Mucattiin seexana qabdu tokko paster kadhachiifachuu deemtee.

.

.

- Paasteriinis seexanattiin akka keessaa baatuuf ifachuu jalqabe.

.

.

- "Afuurri seexanaa obboleettii koo kanarra jirtu kun amma gadhiisii bahi!
- Akka hin deebinetti Gadhiisii bahii deemi!

.

.

- Biyya itoophiyaa kana gadhiisii bahi!".

- Gaafanni jedhu of wallaaltee mucaan turte lafaa gidduutti lafaa kaatee,

.

.

.

.

.

- Maaloo paasteriikoo seexanattiin itoophiyaa keessaa gaafa baatu anas fuutee akka baatu ajajaa

QOSAA-20

- Namicha tokkotu waanuma oomishu hunda achuma araddaa qonnaa isaa keessa taa'ee nyaata ture. Boqqolloon yoo ga'u bakkeedhuma taa'ee nyaata. Baaqeelaan, xaafiin, atarri...gosti miidhaan nyaataa inni facaasu hundi yommuu bilchaatu achuma 'obdii' keessa taa'ee nyaata
  .
- Ollaan isaa immoo waan namichi kun godhu yeroo dheeraaf taajjabaa ture. Gaaftokko namichi kun araddaa keessa taa'ee otuu baaqelaa bilchaate nyaachaa jiruu ollaan isaa argee gaaffii gaafate.

- OLLAA:- "Yaa namichoo, ati maaliif waanuma oomishtu hunda araddaa keessa teessee nyaattaa?"

- NAMICHA:- "Maal gochuun qabaree?"

- OLLAA:- "Calleessitee manatti galchuu qabda kaa"

- NAMICHA: "Achii hoo?"

- OLLAA:- "Callaa kana gabaa baastee gurgurta"

- NAMICHA:- "Achii hoo?"

- OLLAA:- "Qarshii callaa gurgurtee argattu kanaan meeshaa ammayyaa bitatta"

- NAMICHA: "Achii hoo?"

- OLLAA:- "Lafa qonnaa bal'ifattee, callaa guddaas argatta"

- NAMICHA: "Achii hoo?"
- OLLAA:- "Hojjettoota baay'ee qacaratta"
- NAMICHA:- "Achii hoo?"
- OLLAA:- "Achii teessee nyaatta kaa"
- NAMICHA:- "Amma maal gochaan jira? Taa'een nyaachaa jira bar!"
- Ani siif beekaan gowwummaadha. Kan isaaf ta'u abbaanuu beeka!

QOSAA-21

- Chiikiinkoo durii tokko na aarsuuf jettee chiikiishee ammaa woliin utuu wol dhungatanii suuraa kaatee naaf ergite
  .
  .
  .
  .
- Animmoo suuricha dabarseen abbaa isheetiif erge
- Tokko ilaalaa tokkon nyaatu Wol gaggalaafata taati!

QOSAA-22

Shamarran bara si'anaa

- Mucaa:- Dad an heerumuufi

- Abbaa:- eenyu inni? Naman beekudhamoo?

- Mucaa:- hin beektu. Kan wol barre face book irrattidha. Woggaa tokko guutuu messenger chat erga gochaa turree booda gaaffii jaalalaa naaf dhiyeesse. Anis karaasaa ha dhufu jedheeti malee jaalladhee waanan tureef tolen jedheen. Erga wol jaallannee booda woggaa lamaaf Skype fi tango'dhaan haasofne. Woggaa darbe cidha ha godhannu jennaan turi ittin yaadaa jedheen hamma ammaatti viber fi whatsapp'dhaan haasa'aa jirra. Yeroo tokko tokkommoo online'dhaan naaf bilbila. Network'n gaafa nan rakkifnemmoo imo'dhan fayyadamna. Amma utuu fedhakee ta'ee wol fuunee (cidha godhannee) natti tola.

- Abbaa:- gaaridha egaa cidha keessan Twitter irratti gootanii deebii keessan instagram irratti yoo gootan gaariidha. Miinzeedhaafis hin dhiphatinaa miinzeen tokkoffaan gmail miinzee 2ffaan hot mail 3ffaan yahoo mail ta'a. Youtube irraa baandii bareedaa qabannee. Galma bal'aa ta'e Google irraa kireeffanna.

QOSAA-23

- Mana Yaalaa Dhaqxee Yeroo Ogeessi Fayyaa: Dhibeenkee:-
- Qorra, Qufaa, Taayifoodii, Ameebaa, koleeraa...

- siin jedhu Gidduutti Addaan Kutteet.

.

.

- Endee Doctar Warra Ala Jiranittis Dhibee Isaanii Anatu Himamoo?

GALAATOMAA!